

O‘ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

UZBEKISTAN LAW
REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
X. Yuldasheva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 29-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 22.
Adadi: 100. Buyurtma: № 73.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY‘ATI**BOSH MUHARRIR**

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Oqyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Turkiyaning Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Turkiyaning Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna Universiteti professori, Stone 36 yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев
Е. Ярмолик
М. Шарифова
Ш. Бекназарова
Э. Шарипов
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
29.06.2026.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 22. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 73.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам (Турция), заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит (Турция), доктор права

Ж. Пироо – профессор университета Сорбонна, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий кафедрой гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета (Registrar's Office), доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуротов – доцент сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета частного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель заведующего сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 29.06.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 22.
Units: 100. Order: № 73.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Turkey, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Turkey, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the University of Sarbonne, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Associate Professor of the the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiev – Deputy Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA’MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Prezident va Hukumat munosabatlarining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari: xorijiy davlatlar tajribasi hamda O‘zbekiston modeli
- 19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ O‘G‘LI, JALOLOVA DIYORA G‘AYRAT QIZI**
O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy shikoyat bo‘yicha ish yuritish tartibining milliy qonunchilik tahlili
- 26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY O‘G‘LI, JO‘RAYEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON QIZI**
O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy hujjatlarning haqiqiyliigi: moddiy-huquqiy va protsessual talablar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 32 **NARZIYEV OTABEK SA’DIYEVICH, MAMATXANOV ASKAR MAXMUTOVICH**
Ijtimoiy investitsiya va ijtimoiy ta’sir obligatsiyalari: O‘zbekistondagi huquqiy mexanizmlar
- 42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**
Mikromoliyaviy tashkilotlarning tadbirkorlik faoliyati subyektlari sifatidagi huquqiy maqomi
- 52 **DILBOBOYEV NOZIMBEK SHAVKAT O‘G‘LI**
Mahalliy investorlarning milliy iqtisodiyotdagi rolini oshirish: huquqiy vosita va usullari
- 59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR QIZI**
SEP litsenziyalashda FRAND majburiyatlari: global sud amaliyoti va O‘zbekiston Respublikasi uchun huquqiy bo‘shliq
- 66 **TURSUNOV ABDUXALIL ABDUSALIMOVICH**
Iqtisodiyotni texnologik va innovatsion o‘shish modeliga o‘tkazishda raqamli reklamanning huquqiy ahamiyati
- 73 **UBAYDULLAYEVA ZARIFA MUXIDDIN QIZI**
Elektron tijorat shartnomalarida tovarni sotuvchiga qaytarish masalalari
- 80 **BOBOTO‘XTAYEV SOHIBJON ABDUSALIM O‘G‘LI**
Sanoat mulki obyektlarini himoya qilish usullari, mexanizmlari va ularning rivojlanish tendensiyalari
- 87 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**
Davlat xaridi shartnomalariga o‘zgartirish kiritishning o‘ziga xos jihatlari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOY TA’MINOT HUQUQI

- 94 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Majburiy mehnatni taqiqlash: xalqaro standartlar va milliy qonunchilik

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

- 101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON O‘G‘LI**
Prokuratura organlari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 109 **UTAYEV XUSNIDDIN XURRAMOVICH**
Raqamli muhitda firibgarlik jinoyatining jinoiy-huquqiy mohiyati va ijtimoiy xavfliligi
- 116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**
Migratsiya jarayonlari va odam savdosi o‘rtasidagi bog‘liqlik

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAXMONALIYEVICH**
Tergov sudyasi: ishni sudga qadar yuritishda sud nazoratini takomillashtirish masalalari
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT QIZI**
O‘zbekistonning 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan kiberxavfsizlik strategiyasi: yangi protsessual vositalar va huquqiy majburiyatlar
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Raqamli sohada sodir bo‘layotgan o‘g‘rilik jinoyatlarini isbotlash, shaxsni identifikatsiya qilish va elektron dalillarni to‘plashdagi muammolar

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 152 **ABDULLAYEVA SABOHAT ASATULLO QIZI**
Markazlashmagan kripto-birjalar (DEX) orqali pul yuvishga qarshi kurashish: xalqaro yondashuvlar va milliy huquqiy mexanizmlarni rivojlantirish

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR O‘G‘LI**
Suvga bo‘lgan huquq inson huquqlari tizimida: nazariy-huquqiy va amaliy tahlil

HUQUQNI SOHALARARO TADQIQ ETISH

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
O‘zbek huquqshunoslik terminologiyasida ko‘pma’nolilik va qarama-qarshilik
- 170 **FATTAXOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Huquqshunoslarni kasbiy tayyorlashda narrativ yondashuv: badiiy matn imkoniyatlari
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Huquq tilining rivojlanishi: tildagi tabiiy o‘zgarishlarning qonunchilikka ta’siri
- 183 **ZIYAMUXAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Abdulla Qahhorning “O‘g‘ri” hikoyasida huquqqa oid leksika bo‘yicha mulohazalar hamda mo‘jaz konkordans lug‘at

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 **АЛИМОВ БОТУ БАБИРОВИЧ**

Конституционно-правовые основы взаимоотношений Президента и Правительства: зарубежный опыт и модель Узбекистана

19 **САИДАЗИМОВ ЮСУФ СОДИК УГЛИ, ЖАЛОЛОВА ДИЁРА ГАЙРАТ КИЗИ**

Анализ национального законодательства о порядке производства по административным жалобам в Республике Узбекистан

26 **НОРМУРАТОВ АКТАМ ТУЛАБОЙ УГЛИ, ЖУРАЕВА МУМТОЗМАХАЛБЕГИМ ЭЛМУРОДЖОН КИЗИ**

Действительность административных актов в Республике Узбекистан: анализ материально-правовых и процессуальных требований

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

32 **НАРЗИЕВ ОТАБЕК СЎДИЕВИЧ, МАМАТХАНОВ АСКАР МАХМУТОВИЧ**

Социальные инвестиции и облигации социального воздействия: правовые механизмы в Узбекистане

42 **ШАМШЕТОВ ШАРАФАТДИН САРСЕНОВИЧ**

Правовой статус микрофинансовых организаций как субъектов предпринимательской деятельности

52 **ДИЛБОБОВЕ НОЗИМБЕК ШАВКАТ УГЛИ**

Повышение роли местных инвесторов в национальной экономике: правовые инструменты и способы

59 **ХАЗРАТКУЛОВА СЕВИНЧБЕКА ШОДИЁР КИЗИ**

Обязательства FRAND в лицензировании SEP: глобальная судебная практика и правовой пробел Республики Узбекистан

66 **ТУРСУНОВ АБДУХАЛИЛ АБДУСАЛИМОВИЧ**

Правовое значение цифровой рекламы в процессе перехода экономики к технологической и инновационной модели роста

73 **УБАЙДУЛЛАЕВА ЗАРИФА МУХИДДИН КИЗИ**

Вопросы возврата товара продавцу в договорах электронной коммерции

80 **БОБОТУХТАЕВ СОХИБЖОН АБДУСАЛИМ УГЛИ**

Способы и механизмы защиты объектов промышленной собственности и тенденции их развития

87 **САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ**

Особенности внесения изменений в договоры государственных закупок

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

94 **АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА**

Запрет принудительного труда: международные стандарты и национальное законодательство

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

101 **МУХАММАДЖОНОВ АБРОРЖОН АКМАЛЖОН УГЛИ**

Вопросы внедрения цифровых технологий в деятельность органов прокуратуры

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

109 **УТАЕВ ХУСНИДДИН ХУРРАМОВИЧ**

Уголовно-правовая сущность и общественная опасность мошенничества в цифровой среде

116 **ЖУМАНИЕЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**

Взаимосвязь миграционных процессов и торговли людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

125 **ОМОНОВ ЗАФАРЖОН РАХМОНАЛИЕВИЧ**

Следственный судья: вопросы совершенствования судебного контроля на досудебных стадиях уголовного процесса

136 **КУРМЫЧКИНА АЛЬБИНА РИНАТ КИЗИ**

Стратегия кибербезопасности Узбекистана на 2026–2030 годы: новые процессуальные инструменты и правовые обязательства

146 **САИДОВ БОБОКУЛ ЁРИКУЛОВИЧ**

Проблемы доказывания преступлений кражи, совершаемых в цифровой сфере, идентификации личности и сбора электронных доказательств

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

152 **АБДУЛЛАЕВА САБОХАТ АСАТУЛЛО КИЗИ**

Противодействие отмыванию денежных средств через децентрализованные криптобиржи (DEX): международные подходы и развитие национальных правовых механизмов

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

158 **ТАНГИРКУЛОВ МУЗАФФАР ДОНИЁР УГЛИ**

Право на воду в системе прав человека: теоретико-правовой и практический анализ

МЕЖОТРАСЛЕВОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА

165 **ГУЛЯМОВА ГУЛНОРА ЯКУБОВНА**

Полисемия и антонимия в узбекской юридической терминологии

170 **ФАТТАХОВА АМИНА РУСТАМОВНА**

Нарративный подход в профессиональной подготовке юристов: потенциал художественного текста

178 **МАТЕНОВ РАШИД БЕКИМБЕТОВИЧ**

Развитие правового языка: влияние естественных языковых изменений на законодательство

183 **ЗИЯМУХАМЕДОВА ШАХНОЗА ТОЛКУНОВНА**

Размышления о правовой лексике в рассказе Абдуллы Каххора «Вор» и краткий конкордансный словарь

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Constitutional and legal foundations of the relationship between the President and the Government: experience of foreign countries and the Uzbek model
- 19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ UGLI, JALOLOVA DIYORA GAYRAT KIZI**
Analysis of national legislation on the procedure for administrative appeals in the Republic of Uzbekistan
- 26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY UGLI, JURAEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON KIZI**
Authenticity of administrative documents in the Republic of Uzbekistan: analysis of material-legal and procedural requirements

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 32 **NARZIEV OTABEK SADIYEVICH, MAMATKHANOV ASKAR MAKHMUTOVICH**
Social investment and social impact obligations: legal mechanisms in Uzbekistan
- 42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**
The legal status of microfinance organizations as subjects of entrepreneurial activity
- 52 **DILBOBOEV NOZIMBEK SHAVKAT UGLI**
Increasing the role of local investors in the national economy: legal instruments and methods
- 59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR KIZI**
Franchise obligations in SEP licensing: global judicial practice and the legal gap in the Republic of Uzbekistan
- 66 **TURSUNOV ABDUKHALIL ABDUSALIMOVICH**
The legal importance of digital advertising in the transition of the economy to a technological and innovative growth model
- 72 **UBAYDULLAEVA ZARIFA MUKHIDDIN KIZI**
Issues of return of goods to the seller in electronic commerce contracts
- 80 **BOBOTUKHTAEV SOHIBJON ABDUSALIM UGLI**
Methods and mechanisms for the protection of industrial property objects and their development trends
- 87 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Specific features of amending public procurement contracts

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

- 94 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Prohibition of forced labour: international standards and national legislation

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

- 101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON UGLI**
Issues of implementing digital technologies in the activities of prosecutorial offices

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 109 **UTAEV KHUSNIDDIN KHURRAMOVICH**
Criminal-legal nature and social danger of fraud in the digital environment
- 116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
The relationship between migration and human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAKHMONALIEVICH**
Investigative judge: issues of improving judicial oversight in pre-trial proceedings
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT KIZI**
Uzbekistan cybersecurity strategy for 2026–2030: new procedural instruments and legal obligations
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Problems in proving the furt criminals in the digital sector, individual identification, and collection of electronic evidences

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 152 **ABDULLAeva SABOKHAT ASATULLO KIZI**
Combating money laundering through decentralized cryptocurrency exchanges (DEX): international approaches and development of national legal mechanisms

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR UGLI**
The right to water in the human rights system: theoretical-legal and practical analysis

INTERDISCIPLINARY STUDY OF LAW

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
Polysemy and antonymy in Uzbek legal terminology
- 170 **FATTAKHOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Narrative approach in the professional training of lawyers: the potential of literary text
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Development of the language of law: the influence of natural language changes on legislation
- 183 **ZIAMUKHAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Reflections on legal vocabulary in Abdulla Qahhor’s short story “The Thief” and a brief concordance dictionary

Kelib tushgan / Получено / Received: 18.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 02.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 29.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.3.2./PNBY8576>

UDC: 349.2+342.7(045)(575.1)

MAJBURIY MEHNATNI TAQIQLASH: XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK

Abdullayeva Dilfuza Saidazimovna,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'bası dotsenti,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6725-132X>

e-mail: dilfuza.lawyer@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada majburiy mehnatni taqiqlashning xalqaro-huquqiy asoslari, ushbu sohada qabul qilingan xalqaro standartlar hamda ularning milliy qonunchilikka implementatsiya qilinishi masalalari tahlil qilingan. Xususan, Xalqaro mehnat tashkiloti tomonidan qabul qilingan 1930-yilgi "Majburiy mehnat to'g'risida"gi 29-son konvensiya, 1957-yilgi "Majburiy mehnatni bekor qilish to'g'risida"gi 105-son konvensiya hamda inson huquqlariga oid xalqaro hujjatlarning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida majburiy mehnatga qarshi kurashish sohasida amalga oshirilgan islohotlar, mehnat munosabatlarini liberallashtirish, fuqarolarning mehnat huquqlarini ta'minlash va xalqaro standartlarga muvofiq milliy mexanizmlarni takomillashtirish jarayonlari huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Maqolada majburiy mehnatning kelib chiqish sabablari, uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari hamda bartaraf etishning samarali huquqiy mexanizmlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Shu bilan birga, milliy qonunchilikni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: majburiy mehnat, mehnat huquqi, xalqaro standartlar, inson huquqlari, Xalqaro mehnat tashkiloti, mehnat ekspluatatsiyasi, xalqaro huquq, implementatsiya

ЗАПРЕТ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ТРУДА: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Абдуллаева Дилфуза Саидазимовна,

доктор философии по юридическим наукам,

доцент сектора международного права и прав человека

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье проанализированы международно-правовые основы запрета принудительного труда, международные стандарты, принятые в данной сфере, а также вопросы их имплементации в национальное законодательство. В частности, раскрыто значение Конвенции Международной организации труда № 29 «О принудительном или обязательном труде» 1930 года, Конвенции № 105 «Об упразднении принудительного труда» 1957 года, а также международных документов в области прав человека. Кроме того, с правовой точки зрения исследованы реформы, реализованные в Республике Узбекистан в сфере противодействия принудительному труду, процессы либерализации трудовых отношений, обеспечения трудовых прав граждан и совершенствования национальных механизмов в соответствии с международными стандартами. В статье научно и практически обоснованы причины возникновения принудительного труда, его социально-экономические последствия, а также эффективные правовые механизмы его предупреждения и искоренения. Наряду с этим разработаны научные предложения и рекомендации по дальнейшему совершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: принудительный труд, трудовое право, международные стандарты, права человека, Международная организация труда, трудовая эксплуатация, международное право, имплементация

PROHIBITION OF FORCED LABOUR: INTERNATIONAL STANDARDS AND NATIONAL LEGISLATION

Abdullaeva Dilfuza Saidazimovna,
Associate Professor of the Department of International Law
and Human Rights,
Tashkent State University of Law

Abstract. This article analyzes the international legal framework for the prohibition of forced labor, international standards adopted in this area, and their implementation in national legislation. In particular, the importance of Convention No. 29 of 1930 "On Forced Labor" Convention No. 105 of 1957 "On the Abolition of Forced Labor" adopted by the International Labor Organization, as well as international human rights instruments, is highlighted. Also, the reforms implemented in the Republic of Uzbekistan in the field of combating forced labor, the liberalization of labor relations, ensuring the labor rights of citizens, and improving national mechanisms in accordance with international standards are analyzed from a legal perspective. The article provides a scientific, theoretical and practical justification of the causes of forced labor, its socio-economic consequences, and effective legal mechanisms for its elimination. At the same time, scientific proposals and recommendations for further improvement of national legislation are developed.

Keywords: forced labor, labor law, international standards, human rights, international labor organization, labor exploitation, international law, implementation

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida inson huquq va erkinliklarini ta'minlash, ayniqsa mehnat sohasida inson qadr-qimmatini himoya qilish masalasi xalqaro hamjamiyatning eng ustuvor vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, majburiy mehnatni taqiqlash va uning barcha shakllariga qarshi samarali kurashish xalqaro mehnat huquqining muhim tamoyillaridan biri hisoblanadi. Majburiy mehnat insonning erkin mehnat qilish huquqini cheklaydi, uni iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan qaram holatga soladi hamda inson sha'ni va qadr-qimmatiga jiddiy putur yetkazadi. Shu sababli mazkur masala nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy, iqtisodiy va gumanitar ahamiyatga ham ega.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida insonning mehnat qilish huquqi, erkin kasb tanlash va majburiy mehnatdan himoyalani sh huquqi mustahkamlangan. Xususan, Konstitutsiyaning 42-moddasiga ko'ra har kim munosib mehnat qilish, erkin kasb tanlash, adolatli mehnat sharoitlarida ishlash huquqiga ega hamda qonunda belgilangan tartibdan tashqari majburiy mehnat taqiqlanadi (Republic of Uzbekistan, 2023a).

Mazkur norma insonning mehnat sohasidagi erkinligini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, xalqaro mehnat standartlari bilan uyg'un hisoblanadi. Shuningdek, Konstitutsiyada bolalar mehnatidan foydalanishning taqiqlanishi ham inson huquqlarini himoya qilishning muhim elementi sifatida nazarda tutilgan.

O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksida majburiy mehnatni taqiqlashga alohida e'tibor qaratilgan. Kodeksda majburiy mehnat jazo tahdidi ostida, shaxsning ixtiyorisiz va muayyan majburlash vositalari orqali bajariladigan mehnat sifatida baholanadi (Republic of Uzbekistan, 2023b).

Xalqaro miqyosda majburiy mehnatga qarshi kurashishda Xalqaro Mehnat Tashkilotining (XMT) o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, XMTning 1930-yilda qabul qilingan "Majburiy mehnat to'g'risida"gi 29-son hamda 1957-yilgi "Majburiy mehnatni bekor qilish to'g'risida"gi 105-son konvensiyalari mazkur sohadagi asosiy xalqaro-huquqiy hujjatlar hisoblanadi. Ushbu konvensiyalar davlatlarga majburiy mehnatning har qanday ko'rinishini bartaraf etish, insonning erkin mehnat qilish huquqini ta'minlash va mehnat munosabatlarida adolat prinsiplarini qaror toptirish bo'yicha majburiyatlar yuklaydi. Bundan tashqari, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari

umumjahon deklaratsiyasi, “Fuqarolik va siyosiy huquqlar to’g’risida”gi hamda “Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to’g’risida”gi xalqaro paktlarda ham majburiy mehnatni taqiqlashga oid muhim qoidalar mustahkamlangan.

So’nggi yillarda O’zbekiston Respublikasida ham majburiy mehnatga qarshi kurashish, mehnat munosabatlarini insonparvarlik tamoyillari asosida tashkil etish va xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish borasida keng ko’lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mamlakatda paxta yig’im-terimi jarayonlarida majburiy mehnat holatlarini bartaraf etish, mehnat inspeksiyasi faoliyatini takomillashtirish, xodimlarning mehnat huquqlarini sud orqali himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirish hamda yangi tahrirdagi Mehnat kodeksini qabul qilish orqali mazkur sohada muhim huquqiy asoslar yaratildi. Bu esa O’zbekistonning xalqaro mehnat standartlariga sodiqligini va inson huquqlarini ta’minlashga qaratilgan davlat siyosati izchil ravishda amalga oshirilayotganini ko’rsatadi.

Shu bilan birga, amaliyotda majburiy mehnatning yashirin shakllari, ayrim sohalarda mehnat munosabatlarining norasmiy tus olishi, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyati yetarli darajada shakllanmaganligi kabi muammolar mavjud bo’lib qolmoqda. Bu esa mazkur mavzuda ilmiy-nazariy va amaliy tadqiqotlar olib borishning dolzarbligini yanada oshiradi.

Asosiy qism

Har bir shaxs o’zining iste’mol xarajatlari hamda oilaviy to’lovlari mavjudligi sababdan ham ishlashiga to’g’ri keladi. Shuning uchun mehnat munosabatlarini huquqiy tartibga solish har doim dolzarb masala bo’lib qoladi. Mehnat sharoitlarini yaxshilash bilangina cheklanmay, ish beruvchi hamda xodimlarning huquqlari ham himoya qilinishi lozim. Mehnat huquqlarini munosib ravishda himoyalash iqtisodiy rivojlanish bilan parallel ravishda o’sib bormoqda. Chunki mehnat sharoitlari nafaqat ish soati va ishga munosib haq to’lash, balki erkin ishlash huquqini ham ta’minlashi lozim. Afsuski, globallashuv jarayonida majburiy mehnat shakllari saqlanib qolmoqda.

Jumladan, tadqiqotchi D. Richardsonning fikricha, mehnatning majburiy shaklda tashkillashtirilishiga qarshi kurash XVIII asrdan buyon amalga oshirilayotgan jarayon hisoblanadi (Richardson, 1998). Haqiqatan ham, majburiy mehnatga qarshi kurashish asrlar davomida keng qamrovli masala bo’lib keladi. Ammo majburiy mehnatning hozirda butun dunyo bo’ylab tarqalishi va hali hamon yo’qolmayotgani achinarli holat. Xalqaro mehnat tashkiloti tomonidan konvensiyalar qabul qilinganligi va davlatlar ratifikatsiya qilib, o’z qonunchiligida implementatsiya qilishiga qaramay, majburiy mehnat qurbonlari statistika sonida sekinlik bilan o’zgarishlar sodir bo’lmoqda. Majburiy mehnat inson huquqlari buzilishining eng xavfli ko’rinishlaridan biri hisoblanadi. Xalqaro mehnat tashkilotining statistik ma’lumotlariga ko’ra, dunyo miqyosida 50 millionga yaqin inson qullik bo’yicha jabr chekadi (International Labour Organization et al., 2022). Ular ichidan yigirma 8 million aholi aynan majburiy mehnat bilan shug’ullanishga duch kelmoqda. Shu sababdan ham mazkur masala barcha davlatlar uchun global muammolardan biri hisoblanadi.

O’zbekiston Respublikasida ham majburiy mehnatga qarshi turli qonun hujjatlari qabul qilinib, mazkur holatda jazo choralari joriy etilgan. Ammo davlatimiz rivojlanayotgan davlatlar orasida ekan, xalqaro standartlar hamda milliy qonunchilikka implementatsiya jarayonidagi bo’shliqlar, xalqaro standartlarga mos kelmaslik hamda amaliyotda ko’zga tashlanadigan holatlar ilmiy o’rganishni taqozo qiladi.

Germaniyalik olim B. Andrisning fikriga ko’ra, juda ko’p holatlarda mehnat qonunchiligi bilan insonlarning uyida xo’jalik ishlarida yordamlashuvchi uy xizmatchilarining mehnati tartibga solinmasligi mumkin (Andrees, 2008). Aslini olganda, majburiy mehnatning og’ir ko’rinishlari aynan mana shunday uylarda xizmat ko’rsatayotgan xodimlarga nisbatan sodir etiladi. Darhaqiqat, uy xizmatchilari bilan uy egasi mehnat shartnomasi tuzib xizmat ko’rsatishlari O’zbekiston Respublikasi qonunchiligi bilan tartibga solingan. Lekin amaliyotda juda ko’p holatlarda mehnat shartnomasi tuzilmay uy xizmatchisi tayinlanadi va ish hech qanday xat-hujjatsiz amalga oshiriladi. Afsuski, aynan mana shunday vaziyatlarda majburiy mehnat sodir bo’lish ehtimoli mavjud va uy xizmatchilari buni keyinchalik sezib, yordam so’rashda ham xavotirlanib qoladi.

Xalqaro mehnat huquqi sohasida yirik olimlardan biri bo'lgan N. Valtikos xalqaro mehnat standartlarini inson qadr-qimmatini ta'minlashga qaratilgan universal huquqiy mexanizm sifatida baholaydi. Uning fikricha, majburiy mehnatni taqiqlash insonning erkin mehnat qilish huquqining ajralmas qismi bo'lib, davlatlar mazkur prinsipni nafaqat normativ jihatdan, balki amaliy mexanizmlar orqali ham ta'minlashi lozim (Valticos, 2004).

N. Valtikos tomonidan bildirilgan mazkur fikr xalqaro mehnat huquqining insonparvarlik mohiyatini juda aniq ifodalaydi. Mening fikrimcha, olimning yondashuvi zamonaviy mehnat huquqining asosiy g'oyalardan biri inson qadr-qimmatini himoya qilish prinsipiga to'liq mos keladi.

Avvalo, Valtikos xalqaro mehnat standartlarini "universal huquqiy mexanizm" sifatida baholash orqali mehnat huquqini faqat iqtisodiy munosabatlarni tartibga soluvchi soha emas, balki inson huquqlarini ta'minlash vositasi sifatida talqin qiladi. Bu juda muhim yondashuvdir. Chunki mehnat munosabatlarida insonning huquq va erkinliklari ta'minlanmas ekan, iqtisodiy taraqqiyotning o'zi ijtimoiy adolatni kafolatlay olmaydi.

Olimning majburiy mehnatni taqiqlashni insonning erkin mehnat qilish huquqining ajralmas qismi sifatida baholashi ham nazariy, ham amaliy jihatdan asoslidir. Chunki insonning mehnat qilish yoki qilmaslikni erkin tanlash huquqi uning shaxsiy erkinligi, qadr-qimmatini va huquqiy maqomi bilan chambarchas bog'liq. Agar shaxs muayyan bosim, qo'rqitish yoki iqtisodiy qaramlik tufayli mehnat qilishga majbur bo'lsa, bu holat inson huquqlarining buzilishiga olib keladi.

Fikrimizcha, olimning eng muhim fikrlaridan biri davlatlar majburiy mehnatga qarshi kurashishni faqat normativ darajada emas, balki amaliy mexanizmlar orqali ham ta'minlashi lozimligi haqidagi qarashidir. Bu juda dolzarb masala hisoblanadi. Sababi, ayrim davlatlarda xalqaro konvensiyalar ratifikatsiya qilingan bo'lsa-da, amaliyotda mehnat nazoratining sustligi, korrupsiya, norasmiy bandlikning yuqoriligi, aholining huquqiy ongi pastligi hamda mehnat migrantlarining himoyasizligi kabi omillar majburiy mehnatning saqlanib qolishiga sabab bo'lmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, Valtikosning fikrlarini quyidagi jihatlarga ko'ra ahamiyatli deb hisoblaymiz. Xususan:

- majburiy mehnatga qarshi kurashish inson huquqlarini ta'minlashning bir qismi hisoblanadi;
- xalqaro mehnat standartlari davlatlar uchun umume'tirof etilgan huquqiy mezon vazifasini bajaradi;
- konvensiyalarni qabul qilishning o'zi yetarli emas, ularni samarali amalga oshirish mexanizmi ham bo'lishi kerak;
- davlatning asosiy vazifasi insonning munosib va erkin mehnat qilish huquqini kafolatlashdan iborat.

Bu fikrlar ayniqsa bugungi globallashuv, mehnat migratsiyasi va norasmiy mehnat bozori kengayib borayotgan sharoitda yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun ham olimning qarashlari zamonaviy mehnat huquqi fanining muhim nazariy asoslaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

Professor G. Standing o'z tadqiqotlarida globallashuv sharoitida mehnat bozorida norasmiy bandlik, migratsiya va iqtisodiy qaramlik majburiy mehnatning yangi shakllarini yuzaga keltirayotganini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, davlatlar faqat jinoiy jazo choralari bilan cheklanmasdan, munosib mehnat (*decent work*) konsepsiyasini rivojlantirishi zarur (Standing, 2011).

I. Kiselyov mehnat huquqida erkin mehnat prinsipini konstitutsiyaviy huquq sifatida baholaydi. Uning fikricha, har qanday iqtisodiy yoki ma'muriy bosim orqali shaxsni mehnat qilishga majburlash inson huquqlarining buzilishi hisoblanadi (Kiselev, 1999).

G. Standing hamda I. Kiselyov tomonidan bildirilgan fikrlar zamonaviy mehnat huquqining eng dolzarb muammolarini ochib beradi va ular bugungi global mehnat munosabatlari sharoitida alohida ilmiy ahamiyatga ega.

Fikrimizcha, G. Standing tomonidan ilgari surilgan yondashuv majburiy mehnatni faqat an'anaviy shakllarda emas, balki zamonaviy iqtisodiy munosabatlar doirasida ham baholash zarurligini ko'rsatadi. Chunki hozirgi globallashuv jarayonlarida majburiy mehnat ko'p hollarda ochiq zo'ravonlik

orqali emas, balki iqtisodiy qaramlik, ishsizlik xavfi, migratsion nochorlik, qarzdorlik va ijtimoiy himoyaning yetarli emasligi orqali namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, mehnat migrantlari, norasmiy sektorda ishlovchilar va vaqtinchalik mehnat munosabatlarida ishtirok etuvchi shaxslar "yashirin majburiy mehnat" xavfiga ko'proq duch kelmoqda. Shu nuqtayi nazardan, olimning "decent work" munosib mehnat konsepsiyasiga tayanishi juda asosli hisoblanadi. Zero, munosib mehnat erkin tanlangan mehnat, xavfsiz ish sharoiti, adolatli ish haqi, ijtimoiy himoya va kasaba uyushmalari erkinligi kabi elementlarni o'z ichiga qamrab oladi. Agar davlat faqat jazolash mexanizmiga tayansa, majburiy mehnatning sabablari emas, balki uning oqibatlari bilan kurashgan bo'ladi. Shuning uchun ham majburiy mehnatga qarshi samarali kurashishda ijtimoiy-iqtisodiy kafolatlarni kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

I. Kiselyovning erkin mehnat prinsipini konstitutsiyaviy huquq sifatida baholashiga kelsak, mazkur yondashuv inson huquqlari konsepsiyasiga to'liq mos keladi. Fikrimizcha, erkin mehnat qilish huquqi insonning shaxsiy erkinligi va qadr-qimmatini bilan bevosita bog'liq bo'lgan fundamental huquq hisoblanadi. Chunki inson mehnat faoliyatini o'z xohishi va manfaatlaridan kelib chiqqan holda tanlashi lozim.

Olimning "iqtisodiy yoki ma'muriy bosim ham majburlash shakli bo'lishi mumkin" degan fikri ayniqsa muhimdir. Sababi, amaliyotda majburiy mehnat har doim ham jismoniy majburlash orqali namoyon bo'lmaydi. Masalan ishdan bo'shatish tahdidi, hujjatlarni olib qo'yish, maoshni ushlab qolish, ijtimoiy yordamdan mahrum qilish va mansab vakolatidan foydalanib bosim o'tkazish kabi holatlar ham insonni o'z irodasiga qarshi mehnat qilishga majbur qilishi mumkin.

Shu bois majburiy mehnatni taqiqlash masalasida zamonaviy huquqiy yondashuv faqat "jismoniy majburlash" bilan cheklanmasligi, balki insonning iqtisodiy erkinligi va munosib mehnat qilish huquqini ta'minlash bilan ham uzviy bog'liq bo'lishi lozim.

O'zbekistonda ham keyingi yillarda amalga oshirilayotgan mehnat islohotlari, ayniqsa yangi tahrirdagi Mehnat kodeksi, XMT konvensiyalarining implementatsiya qilinishi va paxta yig'im-terimida majburiy mehnatga qarshi tizimli choralar aynan mazkur ilmiy qarashlarning amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Shveysariyalik olimlar M. Kern, K. Sottasning (2003) fikricha, majburiy mehnat holatida shaxsning ixtiyoriga qarshi xizmatlarning taklif etilganligi va bajarilmasa, jazo chorasining mavjudligi turli holatlar hisoblansa-da, lekin mana shu ishlarning bajarilmasligi oqibatida vujudga keladigan xavfli jazodan qo'rquv sababli ishlaganlik holatlarida bir-biriga tutash ehtimoli mavjud. Haqiqatan ham, mehnat munosabatlari tuzilish jarayonida ishchining roziligi mavjud bo'lsa-da, uning rozi bo'lishi ixtiyoriymi yoki biror tazyiq ostidami aniqlash lozim va juda ko'p vaziyatlarda qo'rquv sababli majburiy mehnat qurboniga aylanishadi. Bundan tashqari, ba'zida roziligi bilan ishga kirgan ishchi vaqti kelib ishdan bo'shamoqchi bo'lsa-da, bosim sababli majburan ishda qoladi. Shunday vaziyatlarda, qonunning kvalifikatsiya jarayoni diqqat bilan amalga oshirilishi talab etiladi.

Shuningdek, M. Kern hamda K. Sottaslarning ta'riflashicha, agar davlat qonunchiligida xodimni ishdan bo'shatish to'g'risida oldindan ogohlantirish muddatining mavjudligi majburiy mehnatga xos bo'lgan holat emas. Aslini olganda, mana shunday ogohlantirish muddatining berilishida ishchiga nisbatan ta'sir o'tkazish oson. Chunki uning bosim ostida bo'lganligini isbotlash qiyin holat.

B. Andrisning fikriga ko'ra, agar ish beruvchi xodimga vazifa taklif qilganda xodim o'z ixtiyoriga ko'ra rozilik bergan bo'lsa, bunday ixtiyoriylik mehnat munosabatlarning butun davomiyligida saqlanib qolishi lozim. Ammo bu rozilik mehnat munosabatlarini bekor qilish jarayonida saqlanib qolmasa, ixtiyoriylik va rozilik bo'yicha gap-so'z bo'lishi ham mumkin emas (Andrees, 2008). Aslini olganda ham shunday. Ixtiyoriylikning davomiy saqlab qolinishi ishlayotgan xodim uchun erkin mehnat qilish va har qanday bosimlardan holi ekanligi yuzasidan kafolat bo'ladi.

Majburiy mehnat bilan shug'ullanish holatlarining oldini olish borasida juda ko'p konvensiyalar va xalqaro standartlar mavjud. Mehnat sohasida asosiy huquq va prinsiplarni belgilab beruvchi deklaratsiyaga muvofiq prinsiplar mavjud bo'lib, ulardan biri majburiy va zo'raki mehnatning uchrashi mumkin bo'lgan har qanday holatlariga va shakllariga chek qo'yishdan iborat. Holat yuzasidan Xalqaro

Mehnat Tashkilotining bir qancha konvensiya va bayonnomalari mavjud. Undan tashqari, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida ham mazkur hujjatlar ratifikatsiya qilinib, implementatsiya qilingan.

Majburiy mehnat davlat oldidagi harbiy burchlari va fuqarolik burchlarini ado etishda yoki sud qarori bilan jazoni o'tash yuzasidan ishga jalb etilganda bajariluvchi ishdir. Bu ikki tushunchaning farqlanishiga keladigan bo'lsak, tarjimada "forced labour" va "compulsory labour" tushunchalari qo'llaniladi (Mahamatov & Rasulov, 2024). Konvensiyaning 25-moddasiga ko'ra, zo'raki yoki majburiy mehnatga undash yuzasidan jinoiy javobgarlik miqyosida jazo choralari qo'llash hamda sanksiyalarning chinakam samaradorligini va ularga qat'iy amal qilinishini o'z mas'uliyat doirasiga olishi shart.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, majburiy mehnat faqat jismoniy majburlash ko'rinishida emas, balki iqtisodiy qaramlik, ma'muriy bosim, norasmiy bandlik va mehnat migratsiyasi bilan bog'liq holatlarda ham namoyon bo'lishi mumkin. Shu bois mazkur muammoga qarshi kurashishda faqat huquqiy javobgarlik choralari bilan cheklanib qolmasdan, aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, munosib mehnat sharoitlarini yaratish va huquqiy madaniyatni yuksaltirish muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonda keyingi yillarda mehnat sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, ayniqsa, majburiy mehnatga qarshi institutsional mexanizmlarning takomillashtirilishi xalqaro hamjamiyat tomonidan ijobiy baholanmoqda. Biroq globallasuv va mehnat bozoridagi yangi tendensiyalar mazkur sohada doimiy ravishda huquqiy mexanizmlarni takomillashtirib borishni talab etadi.

Shu nuqtayi nazardan, majburiy mehnatni bartaraf etish davlat, jamiyat va xalqaro tashkilotlarning o'zaro hamkorligiga asoslangan kompleks yondashuvni talab etadigan muhim huquqiy va ijtimoiy vazifa hisoblanadi.

Xulosa

O'zbekistonda keyingi yillarda mehnat sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, yangi tahrirdagi Mehnat kodeksi, xalqaro mehnat standartlarining milliy qonunchilikka implementatsiya qilinishi hamda paxta yig'im-terimida majburiy mehnatga qarshi kurashish borasidagi chora-tadbirlar mazkur sohada sezilarli ijobiy o'zgarishlarni ta'minlagani kuzatildi.

Biroq tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, norasmiy bandlik, mehnat migratsiyasi, aholining huquqiy ongi yetarli emasligi va mehnat nazorati mexanizmlarining ayrim holatlarda samarasizligi majburiy mehnat xavfini saqlab qolmoqda. Shu bois mazkur sohada huquqiy, institutsional va ijtimoiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish zarur hisoblanadi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksida "majburiy mehnat" tushunchasini Xalqaro Mehnat Tashkilotining 29-sonli konvensiyasi normalariga to'liq muvofiqlashtirish maqsadga muvofiq. Shuningdek, mehnat inspeksiyasi faoliyatini raqamlashtirish va uning mustaqilligini kuchaytirish orqali majburiy mehnat holatlarini aniqlash samaradorligini oshirish lozim. Bundan tashqari, norasmiy mehnat munosabatlarini qisqartirish maqsadida ish beruvchilar uchun elektron mehnat shartnomalarini majburiy tartibda joriy qilish mexanizmlarini kengaytirish hamda mehnat migrantlarining huquqiy himoyasini kuchaytirish maqsadida ularni huquqiy axborot bilan ta'minlash va bepul yuridik yordam tizimini rivojlantirish talab etiladi.

REFERENCES

Andrees, B. (2008). *Forced labour and human trafficking: A handbook for labour inspectors*. International Labour Office. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_097835.pdf

International Labour Organization. (1930). *Forced Labour Convention, 1930 (No. 29)*. <https://www.ilo.org>

International Labour Organization. (1957). *Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105)*. <https://www.ilo.org>

International Labour Organization. (1998). *Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work*. <https://www.ilo.org>

- International Labour Organization, Walk Free, & International Organization for Migration. (2022). Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage. <https://doi.org/10.54394/CHUI5986>
- Kern, M., & Sottas, C. (2003). The abolition of forced or compulsory labour. In *Fundamental rights at work and international labour standards*. International Labour Office. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_087424.pdf
- Kiselev, I. Ya. (1999). *Sravnitelnoye i mezhdunarodnoe trudovoe pravo [Comparative and international labour law]*. Delo.
- Liebel, M. (2004). *Working children as social subjects: The contribution of working children's organizations to social transformations*. Zed Books.
- Mahamatov, M., & Rasulov, J. (2024). *Xalqaro mehnat huquqi [International labour law]*. TSUL Publ.
- Republic of Uzbekistan. (2023a, April 30). *Constitution of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-6445145>
- Republic of Uzbekistan. (2023b). *Labour Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-6257288>
- Richardson, D. (1998). *Slave trade: Volume of trade*. In S. Drescher & S. L. Engerman (Eds.), *A historical guide to world slavery* (p. 385). Oxford University Press.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
- Sweepston, L. (1998). Human rights law and freedom of association: Development through ILO supervision. *International Labour Review*, 137(2), 169–194.
- Valticos, N. (2004). *Les normes internationales du travail: Un patrimoine pour l'avenir [International labour standards: A legacy for the future]*. International Labor Office. <https://www.ilo.org/international-labour-standards/publications-international-labour-standards>

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.